Georg Carl von Döbeln

Text Wikipedia, bildspel Anders Dernback 2023

Georg Carl von Döbeln

Georg Carl von Döbeln, född 29 april 1758 på Stora Torpa i Segerstads socken, Västergötland, död 16 februari 1820 i Stockholm, var en svensk friherre och militär, mest känd för sin tid som befälhavare för de svenska och finska trupperna under det finska kriget 1808−1809.

Döbeln inledde sin militära bana som fänrik i den svenska armén. Under 1780-talet trädde Döbeln i fransk militärtjänst som både kapten och adjutant och deltog i en militärexpedition i Indien. Som svensk kapten deltog Döbeln i Gustav III:s ryska krig 1788–1790. Han utmärkte sig under slaget vid Porrassalmi, där han blev svårt sårad i pannan och tvingades bära ett svart pannband resten av livet. Under fredsåren befordrades han till överste och blev en framgångsrik lanthushållare innan han blev utsedd till brigadchef i det finska kriget.

Under 1808 års fälttåg deltog Döbeln i en motoffensiv mot den ryska invasionsarmén i Österbotten. Hans trupper deltog med utmärkelse i fältslagen vid Pyhäjoki, Siikajoki, Nykarleby, Lappo, Kauhajoki och Jutas. Följande år utsågs han till befälhavare på Åland och i Norrland. Genom förhandlingar och taktiska reträtter lyckades han rädda Stockholm och Västerbotten från överväldigande ryska trupper.

Hans förtjänster under kriget medförde befordran till generallöjtnant och att han förärades Svärdsordens stora kors och titeln som friherre.

Georg Carl von Döbeln

Under det sjätte koalitionskriget blev Döbeln avsatt som befälhavare efter att han emot överbefälhavaren Karl Johans order avdelat trupper för att undsätta den belägrade staden Hamburg. På Döbelns eget bevåg ställdes han inför krigsrätt och dömdes till arkebusering, men genom Karl Johans inflytande blev han i stället fängslad under ett halvår på Vaxholms fästning. Vid hans sista år i livet arbetade han som ordförande för krigshovrätten.

Döbelns insatser under det finska kriget har uppmärksammats av senare generationers svenskar, vilka genom äreminnen och ett flertal skrifter upphöjde Döbeln som en krigshjälte och en samlande symbol för samhörigheten mellan Sverige och Finland. Under sin samtid har Döbeln beskrivits som en handlingskraftig, äregirig, hetlevrad och principfast general som visade stor omsorg om sina soldater. Hans frimodiga uttalanden stod oftast i kontrast till såväl överordnade som makthavare, vilket gjorde honom utstött som en rabulist.

Georg Carl von Döbeln

Georg Carl von Döbeln föddes den 29 april 1758 på sätesgården Stora Torpa i Segerstads socken i Västergötland. Den nyfödde döptes till Georg Carl och inte till Göran Carl som han kallades under sin ungdom. Han var son till häradshövdingen Johan Jakob von Döbeln (1729−1766) och Anna Maria Lindgren (1732−1790) samt sonsonsson till Johan Jacob Döbelius. Modern Anna hade en kort tid dessförinnan varit gift med kapten Carl Johan Gyllenhaal av adelsätten Gyllenhaal och var dotter till ryttmästaren Georg Lindgren. Georg tjänade som officerare i Karl XII:s armé och hade under sin livstid tjänat ihop en förmögenhet. Georg Carl hade syskonen Ernst Fredrik (1756−1804) och Helena Lovisa (1759−1807).

Fadern Johan Jakob var en ansedd jurist som ville se sin son följa i hans fotspår. När Georg Carl von Döbeln var åtta år gammal dog fadern av en pestsjukdom. Senare gifte modern om sig med hovjunkaren Johan Hellenstierna. Den upproriske Döbeln ville inte rätta sig efter sin nye styvfar, som enligt honom hade förskingrat hustruns förmögenhet utan att intressera sig för Döbelns uppfostran. I arvskiftet efter fadern fick Döbeln en förmyndare, hovkvartermästaren J.C. Bystedt, vilken var en "slö uppfostrare" i Döbelns ögon. Döbeln befann sig i ständig motsättning till sin förmyndare, vars inställning till släkten Döbelns bakgrund var att försöka få den unge pojken att följa den civila karriärstegen.

Georg Carl von Döbeln

Efter moderns giftermål sändes den unge Döbeln till Silvii skola i Tun vid Såtenäs för att studera till präst, ett beslut som Döbeln starkt ogillade. När förmyndaren insåg att det inte skulle bli någon präst av Döbeln, sände han honom 1772 till amiralitetskadettskolan i Karlskrona för att bli officer. En särskild undervisning för lantofficerare gavs vid skolan och Döbeln följde denna lantmilitära utbildningslinje. Efter tre år genomgick han kadettkursen och fick mycket beröm för sina prestationer. Han skaffade sig även utmärkta språkkunskaper i latin och franska. Under en kort tid 1774 tjänstgjorde han som page då hertiginnan Hedvig Elisabet Charlotta av Södermanland reste från Wismar till Stockholm. Han avslutade sina militära studier vid 17 års ålder den 18 december 1775 med examen i Tactique Artillerie, Mineur- och Fortificationsvetenskaper.

Han kunde ha blivit sjöofficer med fullmakt som amiralitetslöjtnant, men ville hellre bli officer i armén. Efter officersexamen styrdes han av släkten i stället in på en juridisk bana under två år. På grund av alla konflikter med förmyndaren ville Döbeln bli självständig och tillsammans med sin äldre bror Ernst anhöll han hos kung Gustav III om att få bli förklarad myndig. Deras anhållan bifölls den 23 april 1777 innan Döbeln skulle fylla 20 år, trots att myndighetsåldern för män vid denna tid var 21 år. Förmyndaren överlämnade därefter den fasta egendom som fanns kvar till Döbeln.

Georg Carl von Döbeln

När Döbeln blivit myndig reste han runt bland bekanta och släktingar för att införskaffa krediter för en eventuell militärtjänst. Hos sin släkting hovjunkaren Johan Vilhelm von Döbeln fick han hjälp i ekonomiska och praktiska frågor. Döbeln fick sin första anställning den 14 januari 1778, då han utsågs till andre adjutant vid generalmajor Johan Vilhelm Sprengtportens värvade regemente i Landskrona, Skåne, där han redan efter några veckor befordrades till fänrik i armén. Samtidigt var Döbelns lön låg i förhållande till hans utgifter, då han var slösaktig i sin nyvunna frihet och tyckte om olika spel. Han sålde det ena frälsehemmanet efter det andra för att finansiera sin livsföring. Då situationen i längden blev ohållbar, riktade Döbeln sina blickar mot utlandet. År 1780 anhöll han om tjänstledighet från Sprengtportens regemente för att pröva sin lycka i Frankrike. Under sin kommendering utomlands utsågs Döbeln till premiäradjutant vid Sprengtportens regemente den 15 maj 1782.

Georg Carl von Döbeln

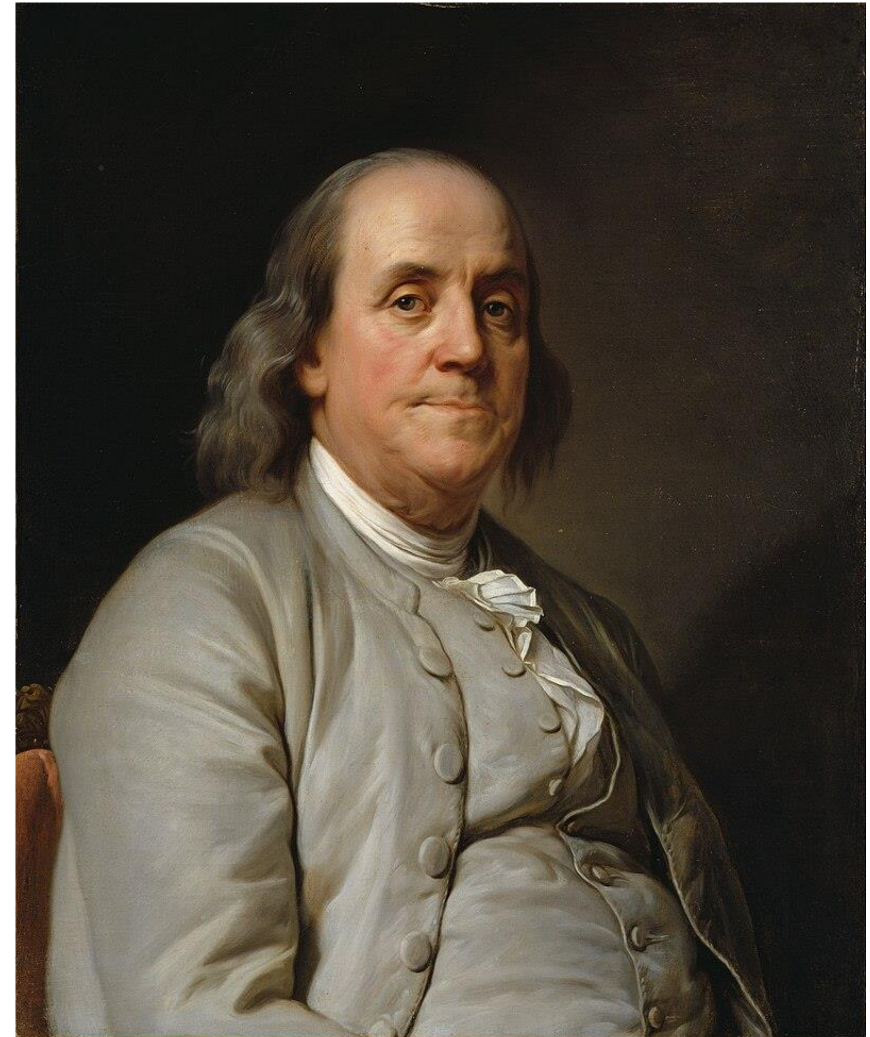
Vistelsen i Frankrike (1780–1782)

I juni 1780 lämnade Döbeln vid 22 års ålder hemlandet och reste sjövägen till Calais. Efter över en månad anlände Döbeln den 28 juli 1780 till Paris. Under tretton månaders tid vistades han i staden utan någon tjänst. Han tillbringade sin tid med att öva på kartritning och fältmätning samt att avsevärt förbättra sina språkkunskaper i franska. På franskt vis skrev han sitt namn Georges Charles. Med hjälp av den svenska ambassadörens ställföreträdare, baron Erik Magnus Staël von Holstein, blev Döbeln den 31 augusti 1780 erbjuden en tjänst som underlöjtnant vid Royal suédois. Men Döbeln tackade nej till tjänsten eftersom uppgiften skulle innebära tjänstgöring vid garnisonen, vilket inte tilltalade honom. I stället efterfrågade Döbeln inför Staël en tjänst som var mer omväxlande och kunde ge honom snabbare befordran. Döbelns desperation ökade under månadernas gång och hans ekonomiska läge blev hopplöst efter misslyckade penningaffärer. Hos Staël sökte han skydd och stöd, men då Staël i ett tidigt skede visste om Döbelns natur, avrådde han honom från att ta värvning som soldat.

Georg Carl von Döbeln

Efter att ha hört om den amerikanska revolutionen ville Döbeln gå i fristaternas tjänst i kampen mot Storbritannien. Han uppsökte det amerikanske sändebudet i Paris, Benjamin Franklin, för att lägga fram sin sak. Franklin var misstänksam mot alla äventyrare som uppsökte honom och ville se rekommendationer. Döbeln kunde senare visa ett bevis från ambassadören Gustaf Philip Creutz om att han inte var någon äventyrare. Med beviset kunde Franklin i mars 1781 förse Döbeln med ett resepass för att kunna segla till Amerika. Enligt Döbelns egen utsago skulle han bli artilleribefälhavare på en amerikansk brigg och få fri resa och andel i priser om man lyckades kapa fientliga fartyg, och dessutom skulle han få månadstraktamente. Resan till Amerika blev dock inte av eftersom andra möjligheter dök upp som mer tilltalade Döbeln

Georg Carl von Döbeln

Staël rådde Döbeln att inträda vid belgaren Auguste Marie Raymond d'Arenberg greve La Marcks tyska regemente i Strasbourg. Regementet gjorde sig redo för att bryta upp till en okänd destination för att bekriga engelsmännen, med vilka Frankrike varit i krig sedan juni 1778. Med stor förhoppning ansökte Döbeln om en löjtnantsfullmakt vid La Marcks regemente.

I stället följde månader av tystnad och en ny förfrågan sommaren 1781 avslogs då ingen ledig plats vid regementet fanns tillgängligt. I oktober 1781 vände sig La Marck till Staël och frågade om han kunde rekommendera någon svensk artilleriofficer. Staël svarade att ingen kunde rekommenderas eftersom Döbeln blivit utan anställning trots givet löfte. La Marck skyllde detta på ett missförstånd och bad Staël att framförs sina ursäkter till Döbeln och på nytt fråga om han ville ta värvning. Staël krävde att få försäkringar om att löftet skulle infrias denna gång. Döbeln fick vad han begärde och kunde ansluta sig till La Marcks regemente. Han beviljades även ett förskott på en växel som han väntade från Sverige. La Marcks regemente anlände till hamnen i Brest i november 1781 för inskeppning. Den 22 november fick Döbeln sin löjtnantsfullmakt, som gav honom 4 livres om dagen och fritt uppehälle

Georg Carl von Döbeln

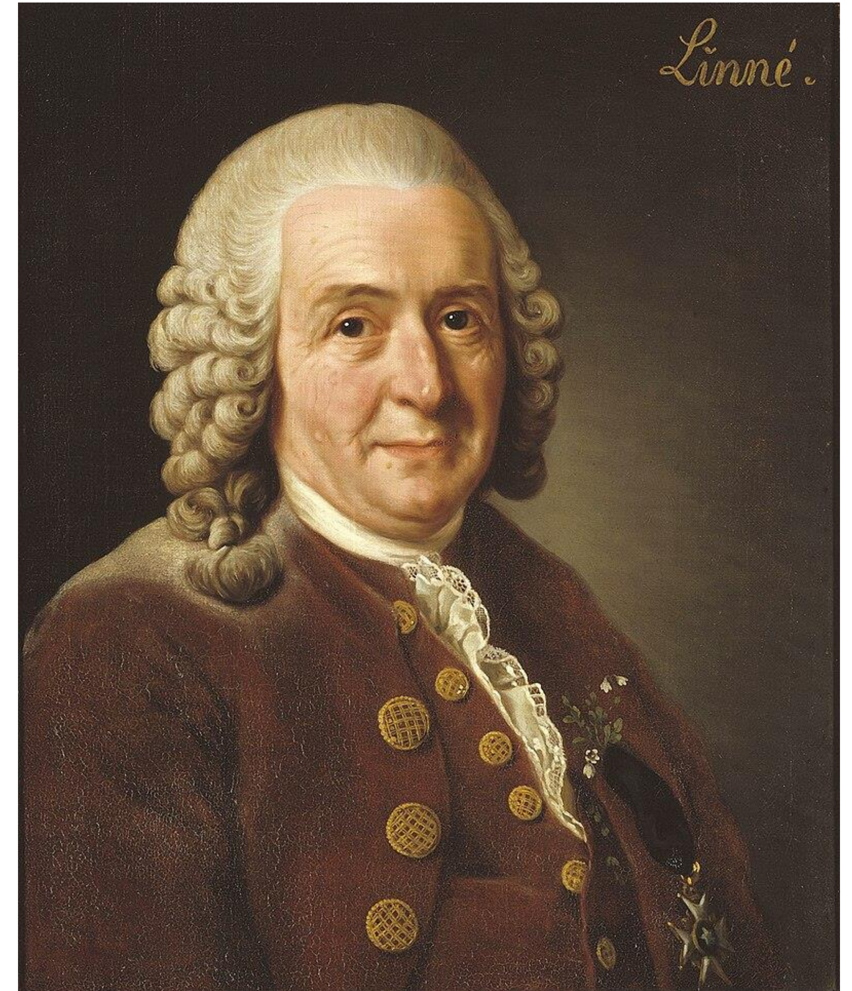
Resan till Indien (1782–1783)

I december 1781 seglade Döbelns regemente med den franska flottan ut från Brest mot en hemlig destination. Döbeln befann sig ombord på fartyget l'Amitié. När flottan löpt ut anfölls den nästan genast av en engelsk flottstyrka. Efter sjöstriden och en efterkommande havsstorm kunde l'Amitié inte längre föra segel och blev skilt från konvojen. Sjöstriden kom att bli Döbelns elddop, ur vilket han lyckades undkomma oskadd. Däremot hade allt som han medfört inför resan blivit skadat och obrukbart och han plågades av sjösjuka i tre dygn. Under sex veckor reparerades fartyget i Brest, en tid Döbeln utnyttjade till att komplettera sin utrustning. Döbeln fick beskedet om att målet för resan var franska ostindiska kompaniets besittningar i Indien. Han såg mycket fram emot resan eftersom han visste att européer i Indien kunde vinna stora förmögenheter.

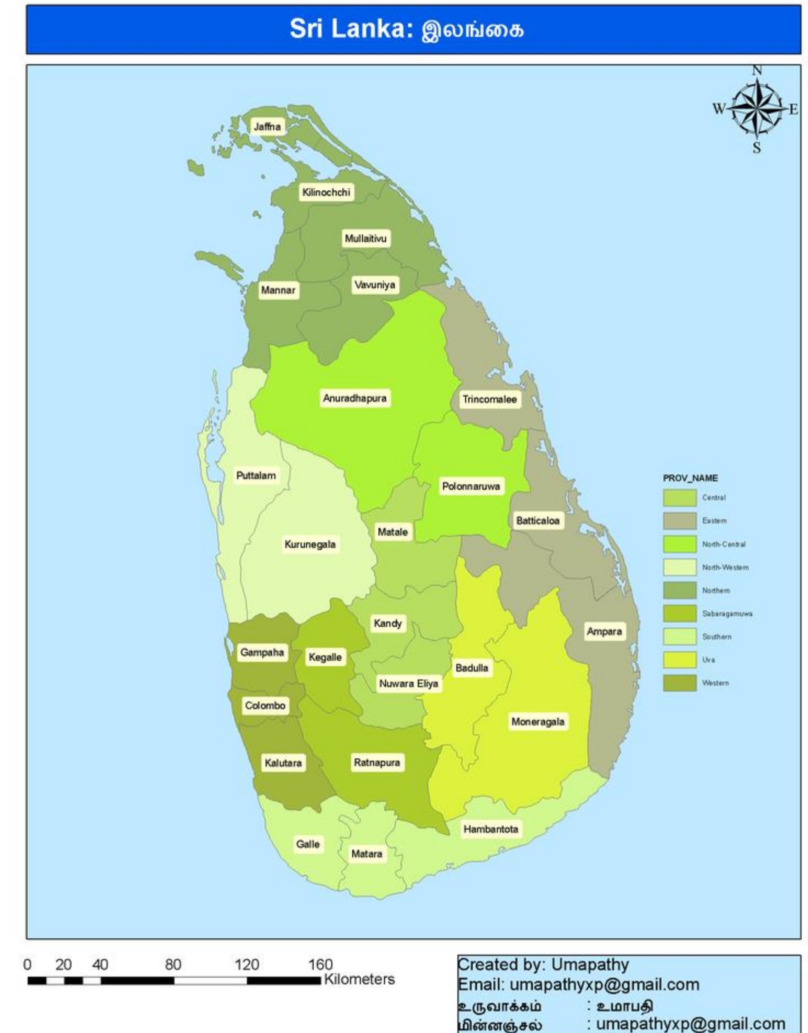
Georg Carl von Döbeln

I februari 1782 lättade den franska flottan på nytt ankar mot Indien och med Döbeln ombord på det nyreparerade l'Amarité. Döbeln förde dagbok över resan och i de lugnare vattnen söderöver blev han aktivare i sitt skrivande. Han fördrev tiden med spel av olika slag och läste böcker av Voltaire, Jean-Jacques Rousseau och René Descartes. Först den 22 maj 1782 nådde flottan fram till Kaplandet och stannade där under en månad. Döbeln fick då tillfälle att se en del av Nederländska Kapkolonin, förde dagboksanteckningar om "hottentotterna" och följde med en avdelning av sitt regemente för att säkra flanken mot en väntad engelsk landstigning. Efter en strapatsfylld resa med svår storm genom Moçambiquekanalen anlände flottan i juli 1782 till Port Louis på ön Mauritius i Indiska oceanen. På ön gjorde han bekantskap med fransmannen Sairrez, som var upplysningsman för trädgården och en stor beundrare av Carl von Linné.

Georg Carl von Döbeln

Denne undervisade Döbeln om öns natur och djurliv. I Quartier S:t Denis på ön Île Bourbon beredde sig Döbeln för en duell med värja med en hetsig fransk-tysk löjtnant. Anledningen till duellen var en kvinna som de båda var förtjusta i. Duellanterna möttes på sluttningen av berget les Sallazes, men vid de inledande fäktningarna trängde en patrull fram och förbjöd duellen i överbefälhavarens namn. Efter fyra månader på Mauritius med hög dödlighet bland manskapet fortsatte Döbeln resan med den franska flottan. Den 10 mars 1783 anlände konvojen till Ceylon. Resan fortsatte och den 17 mars 1783 steg Döbeln i land på Indiens jord efter en resa som varat i över ett år.

Georg Carl von Döbeln

Indiska expeditionen (1783)

Döbeln och hans regemente förskansade sig vid den franska fästningen Goudelour söder om Pondicherry i sydöstra Indien. Fästningens befälhavare var den ålderstigne markisen Charles Joseph Patissier av Bussy-Castelnau, som förde en försiktig strategi i sin kamp mot engelsmännen. Engelsmännen hade haft god tid på sig att sända förstärkningar till Indien under det år som resan tagit för den franska styrkan, och de var beredda att gå till anfall från Madras. På morgonen den 13 juni 1783 inledde engelsmännen sitt bombardemang mot Goudelour. Efter bombardemanget gick engelsmännen med sina allierade sepoyer till anfall med bajonetter och musköter. Döbeln deltog i villervallan ute på fältet nära fästningen och efter förluster lyckades fransmännen slå tillbaka anfallet.

Georg Carl von Döbeln

Georg Carl von Döbeln

Engelsmännen belägrade fästningen till juni månads slut men saknade nödvändiga resurser för att storma den. Döbeln fick befälet över en utpost med två kanoner, som vid ett anfall skulle försvaras till siste man. Under dagarna deltog även Döbeln i nattliga spaningar mot engelsmännens ställningar, där han och fransmännen ibland stötte samman med både fienden och sina egna sepoyer. Från havet fick de instängda franska trupperna vid Goudelour understöd av en fransk flotta under ledning av amiral Pierre André de Suffren.

Vid månadsskiftet juni/juli 1783 kom den överraskande underrättelsen om att fred slutits i Europa sex månader tidigare. En vapenvila ingicks mellan parterna i väntan på att ett officiellt papper skulle nå fram till krigsskådeplatsen i Indien.

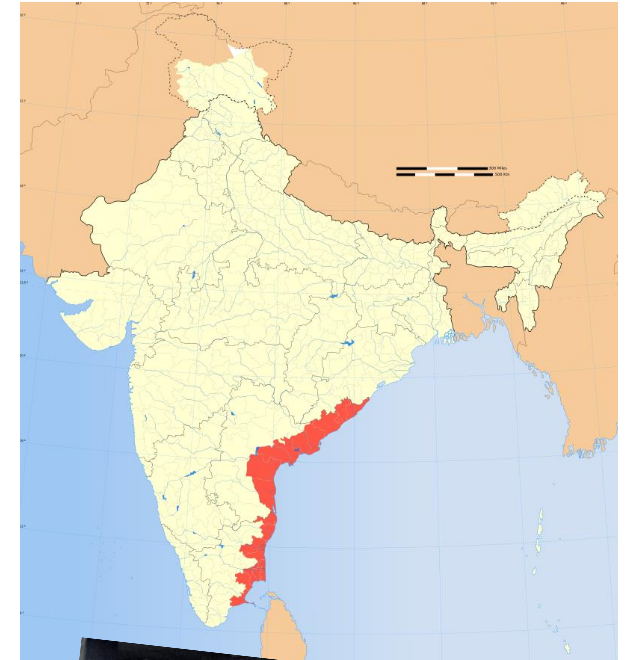
Georg Carl von Döbeln

För att ha utmärkt sig i striden tilldelades Döbeln 300 livres och en extra månadslön som ersättning för sina utgifter. I sin rapport skrev regementschefen La Marck om Döbeln att han ofta utnyttjats för spaningsändamål och för kartläggning av området kring fästningen. I rapporten fick Döbeln även löfte om en kaptensfullmakt vid det franska infanteriet, vilken han erhöll den 1 september 1783. Samtidigt som Döbeln var besviken över att möjligheterna till ytterligare utmärkelser hade upphört så fort, kom ändå freden som en lättnad, då ett fortsatt krig skulle ha betytt undergång eller fångenskap för honom. La Marck hade förklarat för honom att det franska befälet betraktade förutsättningarna för en längre belägring av Goudelour som lönlösa, och att de därför hade beslutat att armén skulle gå ombord på flottan och segla till Ceylon för att vänta på förstärkningar. Döbeln var redan utsedd att stanna kvar och leda försvaret av fästningen med ett kompani grenadjärer och sepoyer. Hans uppgift skulle bli att försvara sig så länge han kunde och sedan söka en fördelaktig kapitulation. Döbeln blev stum över La Marcks redogörelse och i det perspektivet kunde han bättre uppskatta freden.

Döbeln tilldelades senare uppdraget att sammanställa en topografisk karta över Koromandelkusten med betoning på området kring Pondicherry och Goudelour. Efter fullgjort uppdrag fattade La Marck tycke för sin energiske kapten och tog honom med till Pondicherry, där officerarna levde ett glatt liv när kriget var över. Döbeln fick åtnjuta fritt bord och fria hästar hos greven och deltog i de utsvävningar som förekom vid grevens middagar.

Georg Carl von Döbeln

De engelska och franska officerarna besökte varandra dagligen och levde muntert och vänskapligt. Döbeln bedömde de engelska officerarna som käcka och betraktade engelsmännen i Indien som förslappade av landets yppighet och rikedomar. Han berömde ändå ordningen hos de engelska trupperna och han intresserade sig också för de indiska trupperna som följde engelsmän och fransmän i fält. Han skrev utförligt i sin dagbok om deras utrustning, stridselefanter och kamelkurirer, där de senare förflyttade sig med "ofattbar hastighet". Döbeln kom att stå sin chef nära och fann i honom en fadersgestalt och vän, som gav stadga åt hans liv under många år framöver. La Marck utsåg Döbeln till sin adjutant på hemresan, dels för att Döbeln var ett trevligt sällskap, dels för att han skulle upprätta officiella berättelser över fälttåget och rita kartor över krigsskådeplatsen. Returresan till Rochefort i Frankrike skedde på fregatten Hermione och varade från den 10 september 1783 till den 11 februari 1784. Med undantag av ett mindre olyckstillbud gick hemresan över lugna vatten. Döbeln använde sin lediga tid till att skriva dagbok och författa militära uppsatser om sina iakttagelser i Indien.

Georg Carl von Döbeln

Militärtjänst i Strasbourg (1784–1788)

Efter återkomsten till Frankrike fick Döbeln i uppdrag att med en trupp av La Marcks regemente marschera längs landsvägen till garnisonen i Strasbourg. Marschen tillryggalades på 43 dygn utan olyckshändelser. Medan Döbeln vilade ut i Strasbourg fick han ett meddelande från La Marck om att han omgående skulle infinna sig till Paris. Anledningen var att Gustav III skulle anlända till staden på sin resa från Rom till Stockholm. Baron Staël hade redan meddelat kanslipresidenten Gustaf Philip Creutz i Stockholm om att Döbeln hade återkommit från den indiska expeditionen med de mest fördelaktiga vitsord givna av La Marck, som ansågs leda franska arméns bästa regemente. Väl i Paris deltog Döbeln i nöjeslivet och i början av juni 1784 presenterades han tillsammans med andra svenskar i staden för Gustav III. Den 14 juni deltog han i det franska hovets och drottning Marie-Antoinettes firande av Gustav III och greve Axel von Fersen i slottet i Versailles. Festligheterna fortsatte sedan i Petit Trianon den 21 juni. Under festligheterna förolämpade La Marck Gustav III:s livpage och nära vän Carl Adrian Peyron, varpå denne utmanade honom på duell. Duellen behövde hållas hemlig eftersom det franska parlamentet strävade efter att få slut på sådana företeelser och därför att La Marck var en av arméns främsta officerare.

Georg Carl von Döbeln

Gustav III utsåg Döbeln till Peyrons sekundant, men denne vägrade med motiveringen att han hade La Marck att tacka för sin ställning, och inte ville göra honom till sin fiende. Duellen ägde rum den 25 juni i Boulognerskogen, där La Marck dödade sin motståndare medan han själv blev svårt sårad. Döbeln stannade en månad hos La Marck under dennes sjukdomstid och hade tillfälle att göra honom gentjänster, exempelvis med att meddela grevinnan La Marck och regementet i Strasbourg om det inträffade och grevens tillstånd. Gustav III uppsökte också grevinnan dagen efter duellen för att trösta henne. Kungen tog sin väns död mycket hårt och när Döbeln senare även vägrade närvara vid Peyrons begravning, skedde en definitiv brytning mellan de två männen.

Georg Carl von Döbeln

Döbeln begärde sedan tjänstledighet från La Marcks regemente och reste till Sverige, dit han anlände i slutet av augusti 1784. Väl där befordrades Döbeln den 2 mars 1785 till löjtnant vid Sprengtportens regemente efter att han betalat ett ackord på 9 000 livres. Hans ansökan om en kaptensfullmakt i den svenska armén godkändes inte. Han skrev till baron Staël och begärde att denne skulle hjälpa honom att få befordran och de 700 livres som kungen brukat bevilja svenska officerare som tjänstgjort utomlands. Men eftersom Staël också var i onåd efter Peyronaffären var han oförmögen att uträtta något till Döbelns fördel. Döbeln fick ändå tillfälle att uppvakta Gustav III på Drottningholms slott, men till sin besvikelse ansåg han att kungen endast belönade honom med ord. Han återvände därför 1785 till Frankrike, där han utöver sin kaptensfullmakt erhöll, med början den 24 juni 1784, en kunglig pension på 300 livres om året. Följande år begärde han avsked från Sprengtportens regemente. I stället för avsked tilldelades han förlängd permission och kvarstod på så vis formellt i den svenska armén.

I fyra år tjänstgjorde Döbeln därefter vid La Marcks regemente i garnison i Strasbourg, Fort-Louis vid Rhen, Wissembourg och Schlettstadt. Han studerade sitt yrke, författade boken En adjutants dagbok på både franska och tyska och gjorde ständiga mätningar och ritningar under sin tjänstgöring. La Marck tog gärna emot nya svenskar i sitt regemente. Eftersom Döbeln efter expeditionen till Indien var en av de ryktbaraste utlandssvenskarna, vände sig många svenska adelsmän till honom med begäran om att han skulle ta sig an deras söner.

Georg Carl von Döbeln

Döbeln avvisade oftast sådana böner men gjorde vissa undantag. Ett exempel var med den unge Fredrik Stjernvall från Finland, som betraktade Döbelns karaktär som faslig och kallade honom för "vår ros förstörare". Men när de senare tjänstgjorde med varandra i Finland 1788 kom de väl överens och högaktade varandra för den duglighet de då upptäckte hos varandra. För Döbeln var åren i Strasbourg lugna och bekymmersfria. Han umgicks flitigt med La Marck och dennes bror Louis, fick fri bostad på deras hotell i Paris och under semestrarna vistades han i egenskap som adjutant på deras egendomar i Flandern. Vid en av hans semestrar på slottet Raismes gjorde Döbeln triangelmätningar och ritningar över området. Som sällskap fick han en "kortvuxen, beskedlig och hygglig karl" som presenterades som Napoleon Bonaparte. Hösten 1788 återvände Döbeln till Sverige och skulle därför inte uppleva den omvälvning i Frankrike som kom att ske 1789 i samband med landets revolution, som avslutades 1799 efter Napoleons statskupp och maktövertagande.

Georg Carl von Döbeln

Gustav III:s ryska krig (1788–1789)

Vid hemkomsten till Sverige hösten 1788 möttes Döbeln genast av motgångar. Trots hans tio år i fransk krigstjänst betydde tvisten med Gustav III att han inte fick någon anställning. Major Justin von Yhlen i Pommern gjorde ett misslyckat försök att skaffa Döbeln tjänst i Sverige, vilket var hans gentjänst för att Döbeln tagit hand om hans son i Strasbourg. Medan Döbeln bidade sin tid deltog han i riksdagen 1789 och tillhörde som de flesta andra adelsmän oppositionen mot Gustav III, vilka var starkt kritiska till kungens beslut att i sommaren 1788 inleda ett anfallskrig mot Ryssland utan riksdagens godkännande. Han godkände heller aldrig kungens Förenings- och säkerhetsakt, som innebar att adelns gamla privilegier avskaffades. Döbeln ansåg att riket hade gått tillbaka till Karl XII:s tid, när kungen hade rätt att förklara krig, vilket han ansåg skulle medföra olyckor för riket. Efter duellen i Paris hyste han en stark motvilja mot Gustav III och dennes val av gunstlingar. I utrikespolitiken stod dock Döbeln kungen närmare. Den opposition som formulerades i Anjalaförbundet var i hans tycke mycket vanhedrande för den svenska officerskåren.

Tillsammans med löjtnant Erik Gustaf Tornérhielm försökte Döbeln få tillstånd att upprätta en egen trupp, en bataljon av lätta jägare. Gustav III biföll detta på villkor att bataljonen skulle bestå av tyskar, och att Döbeln själv stod för soldaternas avlöning.

Georg Carl von Döbeln

Döbeln såg därmed sin chans att skapa en egen trupp med de tyska mönsterregementena som modell. Trots sina höga ambitioner kunde hans rekryteringsplaner inte förverkligas, då han på grund av Peyronaffären var i kungligt onåd och därmed icke anställningsbar. Som en sista utväg erbjöd han sina tjänster till chefen för Savolaxbrigaden i Finland, överste Curt von Stedingk, som han kände från tiden i Frankrike. Hans ekonomiska situation hade blivit ohållbar. I Göteborg hade han spelat bort sina sista pengar på kortspel och var klar för avresa när han fick ett svarsbrev från Stedingk. Denne erbjöd Döbeln tjänst som kapten vid Savolaxbrigaden, då han behövde en erfaren och lojal officer som kunde få ordning på manskapet. Döbeln tackade ja till tjänsten, som han tillträdde den 2 mars 1789, och anlände sedan till finsk mark i april 1789. Inledningsvis tjänstgjorde Döbeln från och med den 1 maj som överadjutant hos Stedingk, tills han i juni flyttades till expeditionen. Under Stedingks ledning förstärktes Savolaxbrigaden med Björneborgs och Österbottens regementen.

Georg Carl von Döbeln

Under sommaren 1789 skulle Savolaxbrigaden med sina svaga resurser möta en ny och starkare rysk armé under befäl av överlöparen Göran Magnus Sprengtporten. Döbelns första kontakter med sitt manskap oroade honom. Han deltog i ett misslyckat anfall mot ett ryskt magasin vid Suomenniemi den 4 maj. Han fick då tillfälle att studera Björneborgs regemente för första gången, där han upptäckte att officerarna var oerfarna och dess manskap var försagda och utan disciplin. Hans jämförelsematerial var La Marcks regemente i Strasbourg, där officerskåren hade byggt upp en hård disciplin som regementet var vida känt för. I ett brev till Gustav III hyste Stedingk stor beundran till Döbeln, som behövde honom för att återställa ordningen och disciplinen i armén.

Georg Carl von Döbeln

Skottskadan vid Porrassalmi

Den 11 juni 1789 hade en rysk styrka på uppemot 8 000 man under Sprengtporten trängt in i Savolax, tagit ställning vid Porrassalmis sund och hotade S:t Michel. I all hast samlade Stedingk alla tillgängliga svenska trupper, omkring 735 man, för att skydda Savolaxbrigadens förråd i S:t Michel. På Döbelns förslag indelades den svenska försvarsstyrkan i tre avdelningar uppe på en ås vid Porrassalmi och ett fricorpskompani skulle ligga som reserv bakom åsen. Den 13 juni inleddes striderna mot den svenska sidan av sundet vid Porrassalmi, där Döbeln ansvarade för att upprätthålla disciplinen hos manskapet. När svenskarna började ge vika inför ryssarnas anfall fick Döbeln använda skrämseltaktik för att sporra manskapet. Han gav en finsk officer i uppdrag att berätta för de flyende att ett närliggande svenskt batteri som laddats med druvhagel skulle avfyras mot flyende svenskar. De svenska officerarna kunde därefter formera ett 80-tal soldater och lyckades slå tillbaka det ryska anfallet.

Georg Carl von Döbeln

För att öka det egna modet och hindra fienden från att uppskatta sina egna förluster, beordrade Döbeln fältväbel Kumblander om att manskapet skulle skrika hurrarop mellan salvorna. Då ryssarna trodde att ropen var ett tecken på att svenska förstärkningar hade anlänt, gav den ryske generalen Ivan Ivanovitj Michelson order till sina trupper om att retirera över sundet under eldskydd. Vid detta skede blev Döbeln träffad av en muskötkula i pannan och kastades till marken med blodet strömmande ur huvudet. Kulan trängde inte in i Döbelns panna utan studsade ut igen. Den femtonårige sergeanten Karl Adolf Brakel förde Döbeln ur stridslinjen till en dal bakom åsen, där en fältskär lade förband på Döbelns huvud. För sina insatser vid Porrassalmi blev Döbeln under samma dag utnämnd till brigadmajor.

Döbeln fick låna en häst av kapten Weber och red vidare till kaplanbostaden vid S:t Michels kyrka. Där behandlades han av regementets fältskär Anders Peter Ammilon samtidigt som han fick tillfälle att författa sin stridsrapport. Skottet i pannan innebar slutet för Döbelns medverkan i kriget. Skottskadan och den eventuella fångenskapen och transporten av de sjuka till Jorois gjorde att benskärvorna i såret inte ägnades tillräcklig uppmärksamhet. I två veckor var Döbelns högra öga igensvullet med tillfällig blindhet som följd och hans näsa blev "otroligt tjock". Fem veckor senare lossnade flera benbitar och i augusti syntes ytterligare en benflisa. Trots att fältskären drog i den under flera dagar i följd ville flisan inte lossna. Först i början av september läktes huden.

Georg Carl von Döbeln

Rysk fångenskap

Med svenska förstärkningar lyckades Stedingk slå tillbaka ett ytterligare ryskt anfall mot Porrassalmi den 18 juni. Men när ryssarna kringgick försvaret dagen därefter tvingades Stedingk uppge sin ställning och dra sig tillbaka till Jockas. S:t Michel föll och dess invånare och soldater flydde mot alla håll samtidigt som ryska kosacker strök omkring och plundrade traktens gårdar. Även Döbeln försökte fly, men hans kropp var för svag och vägarna runt S.t Michel var för steniga och backiga för att han skulle kunna åka i en oskodd vagn. När en kosack gick in i kaplanbostaden gav han sig fången och gav formellt sin sabel och sin klocka för att blidka honom.

Senare plundrades huset av andra ryssar och Döbeln förde vänskapliga konversationer med den ryske generalen Johann Georg Berens von Rautenfeld. En adjutant till general Michelson kom för att få Döbelns namn på ett papper, där han erkände sig vara krigsfånge. Därmed skulle han på kallelse från kejsarinnan Katarina II vara tvungen att inställa sig vid det ryska hovet. Döbeln fick dock löfte om att slippa en omedelbar förflyttning till Villmanstrand och som kvitto på undertecknandet tilldelades Döbeln ett dussin citroner och pomeranser. Döbeln blev efteråt mycket väl behandlad som rysk fånge på sitt hedersord. Han skrev brev till kosackgeneralen Denizoff och framhöll inför Rautenfeld om att skona S:t Michels flyende invånare och låta dem återvända oskadda till sina hus och gårdar.

Georg Carl von Döbeln

Döbeln förflyttades i augusti 1789 till ett sjukläger i Jorois, där finska trupper övertog bevakningen. Där kunde han författa ett förslag till organisation av sjukhus och sjukhusvård. Samtidigt skrev han anteckningar om sina iakttagelser i Savolax och fick besök av officerare, bland andra löjtnant Carl Johan Adlercreutz. Döbeln fick även meddelande om att Gustav III den 19 augusti tilldelat honom Svärdsorden och lovat honom befordran efter fångenskapen. Han angav en skriftlig förbindelse om att inte mera delta i kriget och fick därefter tillstånd av Rautenfeld att sköta sitt sår i Sverige. I mitten av oktober 1789 lämnade Döbeln Finland och reste till Stockholm. Kriget avslutades den 14 augusti 1790 efter undertecknandet av freden i Värälä, där ingendera sida hade vare sig vunnit eller förlorat markområden.

Georg Carl von Döbeln

Fredsåren (1790–1807)

I början av 1790-talet bodde Döbeln hos greve Clas Fredrik Horn i hans hus vid Kyrkogatan i Stockholm. Han blev med tiden allt mer orolig över sin livssituation och från hösten 1790 plågades han av djup melankoli. Smärtan i huvudet gjorde livet outhärdligt. 1791 hade börjat illa med ideliga sjukdomsanfall, vilket senare ledde till att han blev sängliggande. Han konsulterade med läkarna Johan Otto Hagström och Carl Fredrik von Schulzenheim, som ordinerade Döbeln varma grötar och blodiglar över ögonbrynen. Vid mitten av februari brast härden, varpå trycket på såret minskade, smärtan lindrades och öppningen blev större. Läkaren upptäckte i början av mars en lös benskärva i såret, men i det svullna området kunde läkarna inte få tag i den med en tång. Såret behandlades med vaxsvamp och lapis infernalis.

Georg Carl von Döbeln

I april beslöt läkarna att företa ett operativt ingrepp, en så kallad trepanering. Pannan flåddes den 19 april och operationen räckte 17 minuter. Pulsådern över ögat blödde ordentligt. Läkaren lyckades stilla blödningen med svamp och hård bindning. Två timmar efter operationen öppnade läkaren en åder på armen och gav Döbeln 15 opiumdroppar. Två dagar senare borrades ett hål i pannan över högra ögat, en operation som räckte 23 minuter. Eftersom pannbenet var ojämnt fanns det efter all skrapning ännu nervtrådar kvar och det gjorde "gruvligt" ont, när borrkronan sattes i rörelse. Först borrade läkaren med en "spikborr", sen med själva kronan och bröt så igenom pannbenet vid sidan av såret. Operationen var mycket smärtsam och krävde stor sinnesstyrka hos Döbeln. Han hade med hjälp av en fickspegel noggrant observerat

Georg Carl von Döbeln

Den 27 april 1791 tog läkaren ut en stor benskärva, som kulan tvingat in i huvudet. Synen på högra ögat, som hade varit försvunnen sedan 21 april, började då återvända. Den 3 maj klippte läkaren och bröt bort den benbit som fanns mellan skottskadan och borrhålet, och då blev öppningen i pannan rätt ansenlig. Trepaneringen hade skapat nya benskärvor och den 31 maj uttogs två benbitar. Den gamla skadan växte stadigt igen och den 3 juni gjorde Döbeln sin första promenad. Lapis gavs hela tiden. Den 9 juni plockades ytterligare en benskärva ur såret. Ögonlocket hade sedan den 1 maj hållits uppe med hjälp av häftplåster. Den 27 augusti var såret läkt. En del av såret lämnades öppet för de benskärvor som i fortsättningen skulle komma ut. För att täcka öppningen bar han i fortsättningen ett svart sidenband, framtill fodrat med skinn kring pannan. Ännu 1797 bulnade såret och den sista av de intryckta benskärvorna kom ut med varet. Som genom ett mirakel hade Döbeln överlevt både skottsåret och trepaneringen. Han var ändå i fortsättningen märkt av sin huvudskada, då hans lynne och uppträdande kom att präglas av skadan.

Georg Carl von Döbeln

Sällskapslivet och kärleksaffärer

Tiden efter huvudoperationen präglades av flitigt sällskapsliv med olika fruar, grevinnor och friherrinnor, vilka lånade honom pengar som han sedan punktligt återbetalade. Hans förteckning över dem som frågat efter hans hälsa upptog 46 namn och de flesta var högadliga eller tillhörde hovkretsarna. Trepaneringen var naturligtvis en uppmärksammad och intressant händelse, i synnerhet som han visat en sådan kallblodighet. Men trots att alla omkring honom berömde honom, lyckades Döbeln inte uppnå några synliga resultat för sin karriär. Ett tag tänkte han återvända till Frankrike, men revolutionens våldsamma utveckling stoppade resan och 1791 hade Gustav III förbjudit alla svenskar att resa till landet. Döbeln övervägde också att gå i preussisk tjänst, vilket han uppmanades av generaladjutant Per Ulrik Lilliehorn, som också bidrog med pengar till resan. Döbeln hade redan hunnit gå ombord på ett fartyg i Göteborg, men han ångrade sig då han fick ett brev från fru Brigitta von Utfall, hans bästa väninna vid denna tid. Hon övertygade honom att stanna kvar i Sverige och betala tillbaka pengarna till Lilliehorn.

Georg Carl von Döbeln

Förhållandet till Gustav III lyckades Döbeln inte förbättra. När kungen hörde om trepaneringen lär han enligt en del källor ha sagt att det var ett gott botemedel för en "tjurskalle". Döbeln gillade fortfarande inte kungens militära egenskaper och framförallt inte personerna i hans omgivning. Bättre uppfattning hade han om kronprinsen, den blivande Gustav IV Adolf. Ändå blev Döbeln enligt egen utsago nådigt mottagen när han gjorde sina audienser hos kungen. Som en försoningsgest erbjöd Gustav III honom en plats som kammarjunkare vid hovet, men han tackade nej, då han sade sig inte ha den "hovkrypande" natur som krävdes för uppgiften. Döbeln var nedstämd över att karriären gått så illa och menade att det hade varit bättre ifall han övergick i rysk tjänst. I känslan av ensamhet och utestängdhet fortsatte han göra skarpa utfall mot hovet och hovfolket. Mot de kungliga utnämningarna var Döbeln lika hård i sina uttalanden.

Georg Carl von Döbeln

På en maskeradbal i Gustavianska operahuset den 16 mars 1792 skedde det attentat mot Gustav III som tretton dagar senare ledde till hans död. Döbeln tog avstånd från mordet på Gustav III. Han umgicks vänskapligt med några av männen bakom mordet, närmast med greve Clas Fredrik Horn, men uppgav att de aldrig sagt något åt honom om sin "skamfulla gerning". Döbeln vistades vid tiden hos en gästgivare i Göteborg när mordet på Gustav III ägde rum. Då han reste därifrån ofredades han av bönder, som var mycket upprörda över att den folkkäre kungen hade överfallits av adelsmän. Döbeln lyckades dock hinna undan i sin vagn innan bönderna fick tag på honom. Gustav III:s män ställdes åt sidan och hertig Karl trädde till som förmyndare, med statsmannen Gustaf Adolf Reuterholm som egentlig regent.

Den svenske kungen Gustaf III omringas och skjuts av maskerade konspiratörer, under en maskeradbal på Kungliga operahuset i Stockholm den 16 mars 1792. Samtida gravyr av Abraham Wolfgang Küfner i Nürnberg. Kungliga biblioteket.

Georg Carl von Döbeln

Under förmyndarperioden befordrades Döbeln likväl snabbare än under någon annan period. Den 18 mars 1793 blev han sekundmajor vid Västgöta-Dals regemente med kaptens lön och Vänersborg som förläggningsort. Den 2 maj samma år blev han överstelöjtnant i armén och regementet. Den 7 mars 1796 överfördes han till Skaraborgs regemente som överstelöjtnant, men kaptenslönen ändrades inte. Under åren 1793 och 1794 reste Döbeln runt från herrgård till herrgård genom Mariestad, Skövde, Hjo, Värmland, Närke, Östergötland och Småland innan han återvände till Vänersborg. Döbeln gjorde också flera brunnsbesök i Medevi vid Vättern. Under sina resor gjorde han visiter hos två huvudgrupper av vänner. Den ena bestod av representanter för societeten i Stockholm som inkluderade generallöjtnant Gustaf Adolf von Siegroth, greve Horn och hovmarskalk Carl Falker. Den andra bestod av ledande personer i Göteborgs merkantila och industriella liv som inkluderar John Hall, Christian Arfwidsson och bröderna Alströmer, främst Patrick. Bekantskapen mellan dessa rika män hade förmedlats av fru Brigitta von Utfall, som tillhörde en skeppsredarfamilj. Då Ostindiska Companiet spelade en central roll för Göteborgs skeppsredare, ställde Döbeln oftast upp för att rita kartor och för att diskutera om sina äventyr i Indien och nyheter inom landbruk och handel.

Georg Carl von Döbeln

Döbeln var en mycket populär gäst i de gårdar han besökte och var medelpunkten i kvinnornas liv. I deras ögon var Döbeln en hjälte som öppet tagit parti mot Gustav III, liksom att Döbeln var oförstådd av sin omgivning, bar på ett omtalat lidande och som hade ordet i sin makt. De fruar som Döbeln umgicks med och för vilka han var en eftersökt kavaljer, bodde oftast på stora gods, där de kände sig ensamma och avskilda från livet i Stockholm. Hos fru Anna Margareta Arfwidsson vistades han i tre veckor under 1794. Stedingk rådde Döbeln att gifta sig, då en sorglös tillvaro gick enklast genom ett bra giftermål. Först tyckte han sig ha funnit en lämplig kandidat i Beata Maria Falker. När han skulle ta det avgörande steget konstaterade han att han blivit förekommen av baron Carl Bunge av adetsätten Bunge. Döbeln vände då sin uppmärksamhet till fru Brigitta von Utfall, som han brevväxlade med under krigsåret 1789. De återupptog sin samvaro under 1793 och 1794 i Utfalls lantgods Nääs slott, som i praktiken blev Döbelns hem.

Georg Carl von Döbeln

För en man med Döbelns ambitioner kostade det på att flytta till en så isolerad plats som Önne. Han hade lärt sig att avancemang i Sverige var beroende av bekantskaper, rekommendationer och framförallt av pengar. På Önne fick Döbeln i varje fall sitt första egna hem, där han förde sina böcker, möbler och de få personliga saker han ägde. Det skedde en förändring i tidevarvet som också inverkade på Döbelns sätt att tänka. Ekonomiska frågor och praktisk nytta ställdes allt mer i förgrunden, samtidigt som Döbeln förändrades i takt med sin omgivning. Trots att själva godset var förfallet fanns vid Önne stenfria åkrar, god lermark, skog och betesmark. Med hänsyn till hans ansenliga investering till ett boställe för tio personer, ville Döbeln sätta all sin energi till att snabbt göra bostället ekonomiskt lönsamt. Lån kunde han få av förmögna vänner och räntor och lån betalade han punktligt.

Georg Carl von Döbeln

På Önne fick Döbeln tillfälle att filosofera allt mera kring livets stora frågor. Tankarna delade han med sig i brev till sina släktingar och vänner. Han skrev även flera militära avhandlingar, bland dem Posteringar och försvar, som han sände till Krigsmannasällskapet, där han invaldes som korresponderande medlem 1797. Trots hans geografiska isolering kunde Döbeln noggrant följa den politiska och militära utvecklingen på kontinenten. Med besvikelse upplevde han hur det Frankrike han kände innan var på väg att gå under. Döbeln hade sina egna skäl att önska ett franskt-svenskt närmande. Ett sådant var möjligheten att få ut den pension han hade innestående i Frankrike sedan 1788. Han såg ut att lyckas 1804, men då ändrade Sverige sin utrikespolitik och det blev krig i Pommern mellan fransmän och svenskar. Till hans förtret förlorade han pengar på den antifranska svenska politiken.

Dessutom var han fortfarande motståndare till det Gustavianska statsskicket av 1789. Han deltog visserligen i riksdagen i Norrköping 1800, men han undertecknade inte riksdagsbeslutet, vilket för övrigt endast 20 procent av adeln gjorde. Politiken hindrade honom däremot inte från att skriva till kung Gustav IV Adolf med begäran om att få delta i det pommerska kriget. Han fick avslag eftersom krigshändelser kunde bryta ut vid gränsen mot Norge, där hans kunskaper om områdets förhållanden var värdefulla.

Georg Carl von Döbeln

Georg Carl von Döbeln

Krigsförberedelser i Finland

Det militära läget i Europa gjorde att Döbeln tog till pennan och vände blicken mot öster. I Sverige var han klassad som en lämplig befälhavare vid den relativt fredliga gränsen mot Norge. I stället fäste han militärledningens ögon på sig för sina insikter i det finländska problemet, där han utformade en försvarsplan inför ett nytt ryskt krig. I minnet och arkivet fanns Porrassalmi och Stedingks rapporter från 1789. Samtidigt sökte Döbeln avancemang och en ny tjänst. Den 1 mars 1805 befordrades han till överste i armén. Det skedde utan hans vetskap och irriterade honom till en början.
I juli 1807, som en följd av fransmännens seger mot Ryssland i det fjärde koalitionskriget, skedde ett fördrag mellan kejsarna Napoleon och Alexander I av Ryssland i Tilsit.

Georg Carl von Döbeln

SVERIGE
FINLAND
RYSSLAND
ULEÅBORG
SIIKAJOKI
REVOLAKS
VIRTA BRO
JUUTAS
ORAVAIS
VASA
LAPPO
KUOPIO
ALAVO
ÖMOSSA
St. MICHEL
TAVASTEHUS
VIBORG
FREDRIKSHAMN
ÅBO
LEMO
HÄLSINGFORS
SVEABORG
PETERSBURG
STOCKHOLM

Georg Carl von Döbeln

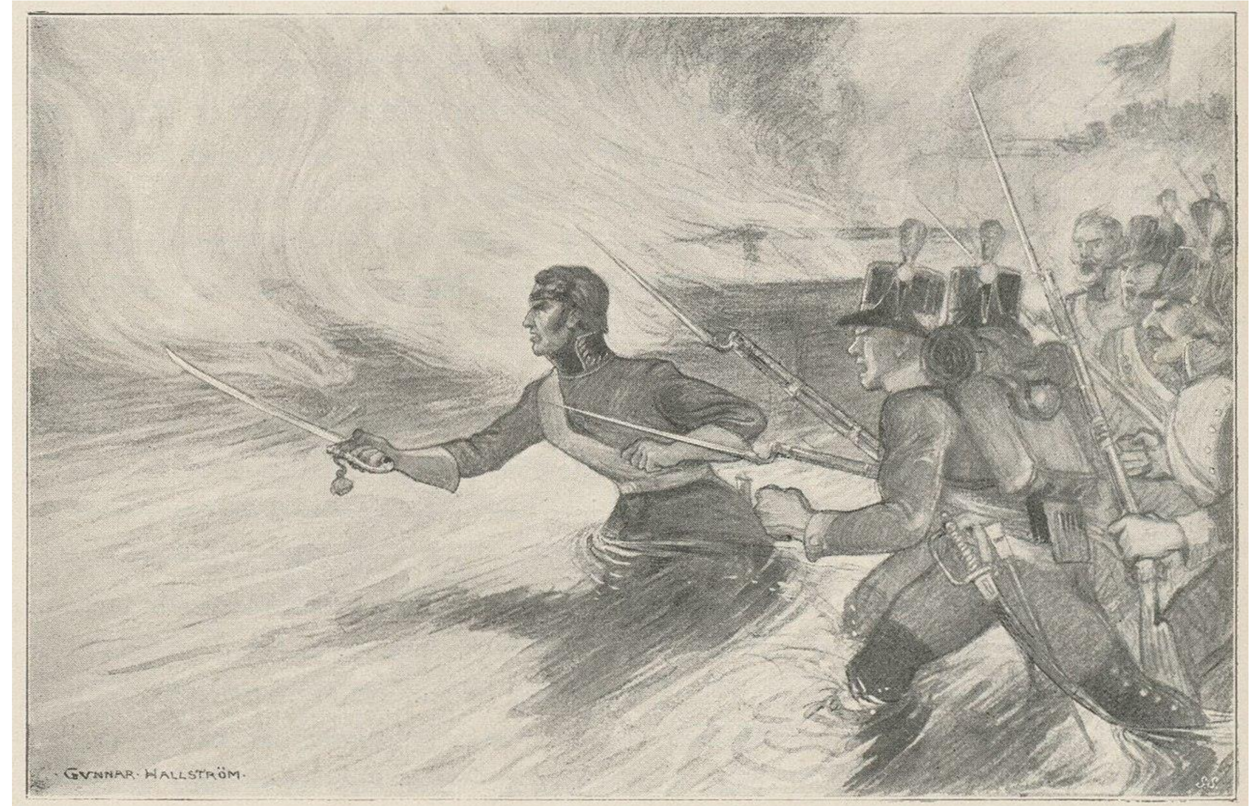

Finska kriget (1808–1809)

Den 21 februari 1808 tågade en rysk armé på 24 000 man under general Fredrik Vilhelm von Buxhoevden över gränsen till Finland utan krigsförklaring. Den finska armén bestod av 21 000 man uppdelade i tre brigader. Till sin överraskning och förtrytelse var Döbeln vid tillfället utan befäl. Nylands regemente delades på kungens befallning mellan garnisonstjänst på sjöfästningen Sveaborg och första brigaden under överste August Fredrik Palmfelt. Döbeln stannade i Helsingfors som frivillig bataljonschef. Befälhavaren, Carl Nathanael af Klercker, ville annorlunda och överförde hela Nylands regemente till första brigaden. Det blev ett snabbt uppbrott och Döbeln deltog i första brigadens reträtt öster om Tavastehus, dit han skickade ett kompani för att evakuera förråd ur stadens fästning. Den finska armén drog sig i mars norrut efter tre vägar.

Georg Carl von Döbeln

I Pyhäjoki vilade Döbelns trupp en tid. Vid härens uppbrott under påskaftonen den 16 april angreps eftertruppen vid Ypperi av ryssarna under överste Jakov Petrovitj Kulnev. Döbelns bataljon svarade för vakten. Trupperna väcktes klockan 3.30 på morgonen, då ryssarna anföll. Då soldaterna var spridda i olika förläggningar, gav Döbeln order om att soldaterna skulle trampa upp gångar genom den tunga snön fram till stridsställningarna. Anfallet mot Döbelns bataljon blev så hårt att generalmajor Hans Henrik Gripenberg var tvungen att stanna tredje brigaden för att hjälpa eftertruppen. Finska kriget gick in i sitt slutskede. I början av september hade den svenska armén i Finland fem brigader med sammanlagt drygt 16 000 man.

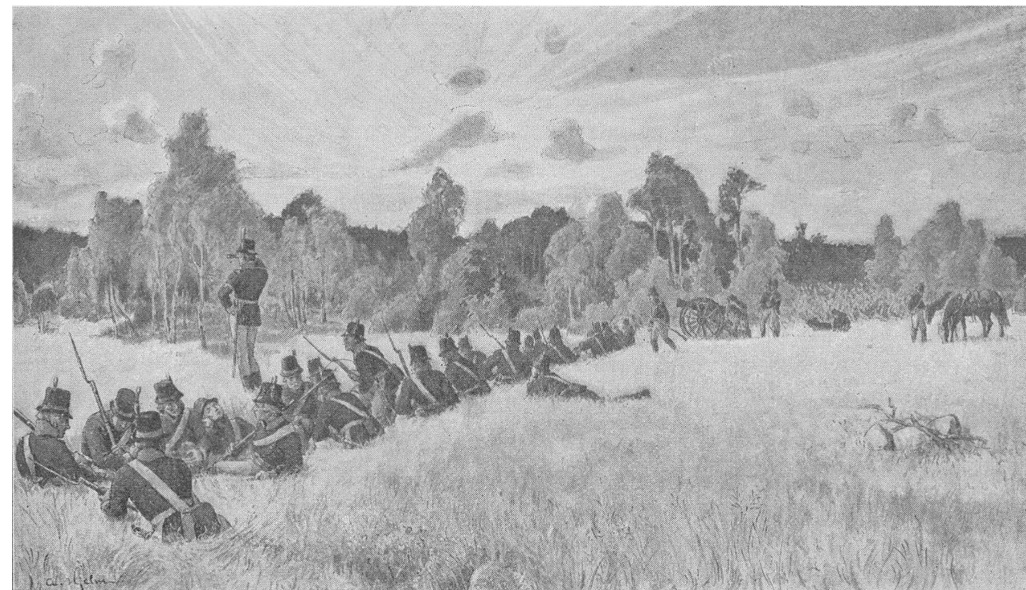

Georg Carl von Döbeln

Georg Carl von Döbeln

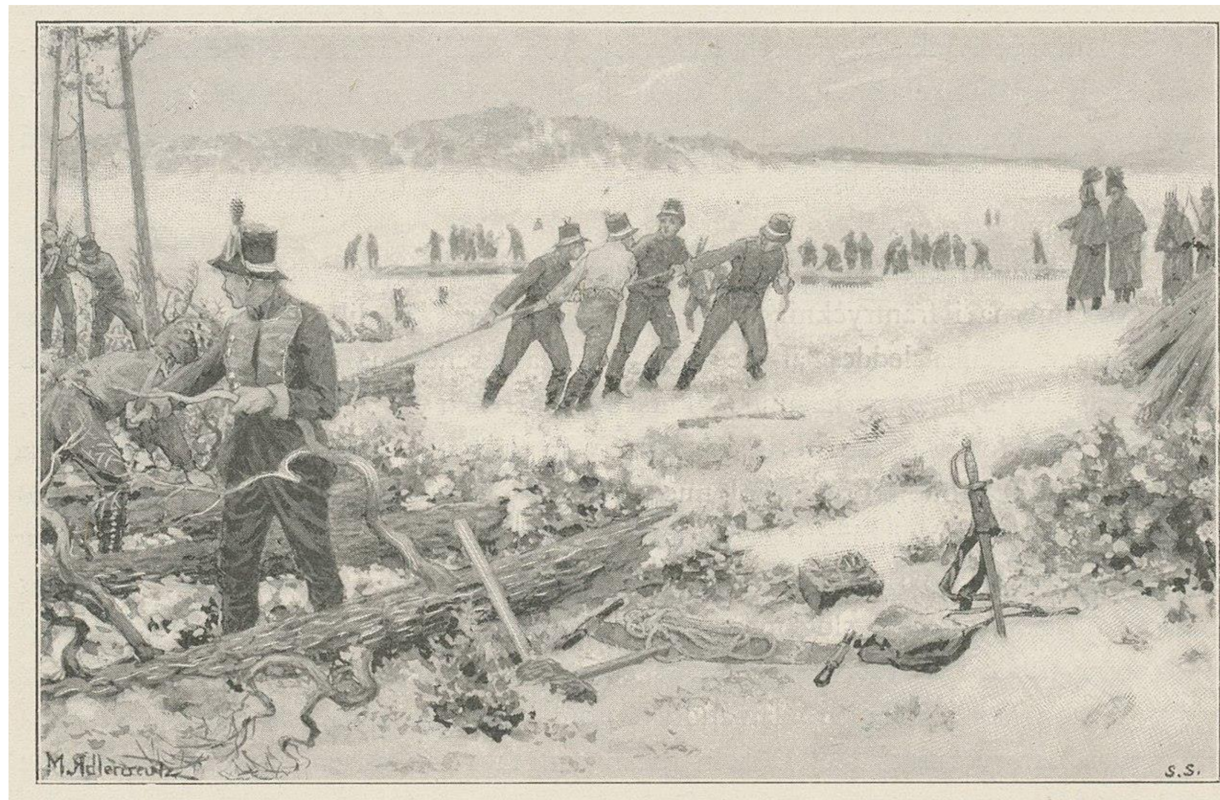

Döbeln låg sjuk över en månad i Brahestad. Ett stillestånd undertecknades i Lochteå 29 september. Klingspor kallades till Stockholm och Carl Nathanael af Klercker övertog befälet. Kungen organiserade om trupperna. Den 11 oktober fick Döbeln order om att överta befälet på Åland. Han beordrades till Stockholm för att få sina order av kungen. Tidigare den 5 oktober utnämndes han till generalmajor och dubbades till riddare av Svärdsorden med stora korset. Döbeln återvann sin hälsa snabbare än han trott. I januari 1809 reste han till Stockholm för att tillträda sitt befäl. Han gjorde uppvaktningar och visiter och bekantade sig med instruktionen för befälhavaren på Åland.

Georg Carl von Döbeln

Den 9 februari 1809 avseglade Döbeln till Åland för att överta det "kusligaste av alla befäl". När han landsteg där den 13 februari märkte han genast att hans brigadchefer var ovilliga att samarbeta med honom. De yngre officerarna var mer samarbetsvilliga, då dessa redan var varse om innehållet i Döbelns order. Då officerarna var kungafientliga försäkrade Döbeln dem att han var lojal mot kungen och krävde att officerarna skulle lyda hans order. Eftersom han öppet klargjort att han var emot en kupp fick han många fiender, även om hans åsikter var rättframma och uppskattades av folket. Döbeln var även chef för den högsta civila förvaltningen på Åland.

Georg Carl von Döbeln

Georg Carl von Döbeln

Döbelns ekonomiska situation blev efter kriget mycket ansträngd. Hans enda inkomst var den expektanslön på 1 000 riksdaler som tilldelades till honom från början av 1810. Allt han förvärvat på Önne hade han satsat på ackordet vid Nylands regemente, som nu gick förlorat i kriget, och 1809 års lön hade inte betalats ut. Stundom hade han tänkt på att återvända till Finland.
Vid Umeå i december 1809 återförenades Döbeln med sin familj efter två års tid. Döbeln hade planerna klara för Napoleons uppfostran.
Mordet på Axel von Fersen i juni 1810 upprörde Döbeln.

Georg Carl von Döbeln

År 1811 utgav Döbeln sina Anmärkningar vid de af f.d. viceamiralen Cronstedt till trycket utgifne Sanna upplysningar, där han menade att fästningen Sveaborg inte föll genom yttre makt, utan genom de inre förhållandena. När Döbelns skrift utkom hade den svenska politiken mot Ryssland redan börjat förändras. Efter misslyckade överläggningar med Napoleon sökte Karl Johan till allmän överraskning nya vägar i ett planerat förbund med Storbritannien och Ryssland mot Frankrike.

Döbelns kommendering till Karlsten innefattade militärövningar med garnisonen och förbättring av fästningens renlighet och soldaternas bostäder. Samtidigt blev hans hälsa allt sämre, då han led av gikt och magkramper samt hosta och frossa.
Politiskt medförde kronprins Karl Johans tillträde stora och överraskande svängningar. Han hade inte samma känsla för Finland som Döbeln.

Karl Johan slöt i augusti 1812 i Åbo ett fördrag med Alexander. Efter några piruetter kring möjligheten att få tillbaka Finland mot att svenska trupper sattes in mot Napoleon, bytte kronprinsen i praktiken Finland mot Norge. Enligt fördraget skulle tsaren ställa 35 000 man till Karl Johans förfogande.

Georg Carl von Döbeln

Under 1812 skedde omfattande krigsrustningar i Sverige, som var en följd av Karl Johans möte med kejsar Alexander i Åbo. Den 8 september 1812 utnämndes Döbeln till befälhavare för arméns fjärde division i en provmobilisering, varefter Döbelns befäl upphörde redan den 20 oktober. Den följande vintern vistades Döbeln i Stockholm och granskade en plan för hur Själland skulle erövras om det blev krig med Danmark. Planen berömdes av Karl Johan och den 20 januari 1813 befordrades Döbeln till generallöjtnant. Av kronprinsen fick han motta en snusdosa, prydd med ädelstenar och försedd med dennes namn. Därmed hade Döbeln nått toppen av sin militära bana. Han hade kronprinsens öra och som militär var han helt rehabiliterad. Sin son hade han lyckats placera i Wredes hus där denne skulle få en god läromästare. Döbeln var beredd att göra väl ifrån sig, vad som än mötte. I maj 1813 fick Döbeln order om att inställa sig i Pommern.

Georg Carl von Döbeln

Georg Carl von Döbeln

I ett brev till kronprinsen vädjade Döbeln till honom att beakta hans olycka och sorg, särskilt mot bakgrunden av det förtroende han tidigare fått ta emot. Efteråt begärde Döbeln självmant att bli ställd inför krigsrätt. Dels ville han få en möjlighet att rehabilitera sig och dels för att han själv tog allvarligast på att han förlorade sitt befäl. Ingen av generalerna ansåg dock att han skadat sin heder, och kronprinsen skulle låta saken bero med avsättningen. Bernadotte hade tidigare själv två gånger avsatts från sitt befäl i fransk tjänst utan några andra följder. Adlercreutz trodde att saken skulle ha fått en enklare vändning om bara Döbeln kunnat lugna sig.

Krigsrätten sammanträdde på kronprinsens order i maj 1813 i Stralsund. Kronprinsen förklarade att det skedde med hänsyn till disciplinen. Blev Döbeln dömd till döden var han dock beredd att benåda honom. Generalerna ville inte gärna sitta i krigsrätten och fälla dom över en kollega. General Eberhard von Vegesack åtog sig slutligen uppdraget att vara ordförande i krigsrätten. Krigsrätten dömde honom den 1 juni 1813 till arkebusering för underlåtenhet att lyda order. Krigsrätten ansåg att Döbelns order till Boije att marschera till Hamburg stred mot Adlercreutz direktiv. Döbeln fick inte ta emot besök i arresten. Hans behandling väckte dock sympatiyttringar bland officerarna, i synnerhet hos Norra skånska infanteriregementet, vilka gjorde honom sin uppvaktning.

Fängelsetiden på Vaxholm (1813–1814)

Döbeln vägrade först att finna sig i kronprinsens beslut att benåda honom, vilket han betraktade som ett "spektakel". För sin sons skull lugnade han sig småningom och fann ett fäste i livet. Under bevakning sändes Döbeln till Sverige och sattes på Vaxholms fästning. Hans fall väckte stor uppmärksamhet. Under resan till Vaxholm trängdes folk för att se den berömde fången. Till tröst hade han vid avresan fått motta en försäkran från kronprinsen, som fortfarande högaktade Döbelns militära förmåga. Den 24 juni anlände han till Stockholm och följande dag fördes därifrån i en täckt slup till Vaxholm. I Stockholm uppträdde några personer hotfullt mot honom, då kunskapen om vad som utspelat sig ännu inte nått allmänheten. Döbeln som fånge var en första klassens sensation. Folk tog i allmänhet kronprinsens parti mot Döbeln, men stämningarna svängde till en del när protokollen gällande ordergivningen publicerades i Allmänna journalen. Hans benådning väckte allmän tillfredsställelse.

Tanken på benådning dominerade Döbelns tankar under tiden på Vaxholm. Döbeln fick råd av Adlercreutz att själv skriva till kronprinsen i ärendet. Kungen lovade att Döbeln skulle befrias, men ärendet drog ut på tiden. Döbeln, som via Björnstjerna fått reda på händelseförloppet, gjorde slutligen en förfrågan. Då blev det fart på kungen, som i en konselj den 20 december 1813 befallde att Döbeln genast skulle friges.

Georg Carl von Döbeln

Sista år (1814–1820)

I januari 1814 flyttade Döbeln från Vaxholm till Stockholm. Han mottogs genast i societetslivet. På kvällarna besökte han Stedingks hem och Lisette lät honom stryka de gäster han inte ville träffa. Redan i slutet av januari var han bjuden till hovet och det på särskild uppmaning av drottningen. När Karl Johan återkom till Sverige försommaren 1814 tog han nådigt emot Döbeln. Därefter bemöttes generalen väl. Adlercreutz gjorde också han ett försök att stryka över det som hänt, men avvisades bryskt. Under juli besökte Döbeln än en gång sitt regemente i Kristianstad, där han blev entusiastiskt mottagen. Så följde det avslutande fälttåget mot Norge, där Döbeln i augusti fick tillfälle att resa till arméns högkvarter, men då hade fientligheterna redan avslutats. Hans hälsa tillät honom inte att delta i fler fälttåg. När han såg sina officerskamrater återvända från kriget med ryska utmärkelsetecken skrev han till Karl Johan och frågade om inte kronprinsen kunde skaffa honom någon rysk belöning för att han undsatt ryssarna i Hamburg. Någon rysk belöning fick han inte, men kronprinsen såg i stället till att han fick en donation från de avträdda kronogodsen i Pommern, en summa på drygt 2 000 riksdaler. Vid 1819 avtog Döbelns krafter och han besökte varken hovet eller gick på visiter. Under våren samma år dog hans andre son Leon Victor efter en lång sjukdom och Döbeln sörjde honom bittert. Han hade anlitat flera av de främsta läkarna i Stockholm, men dessa kunde inte rädda pojkens liv.

Georg Carl von Döbeln

På sin sjukbädd fick Döbeln ofta förfrågningar från kungen och kronprinsen om hur han mådde. Han reflekterade över att flera av hans vänner och bekanta var döda, som Adlercreutz, Klingspor och von Vegesack, eller svårt sjuka som Wrede. Sina affärer hade han noggrant ordnat och han levde ett sparsamt och enkelt liv för att bespara sin son Napoleon problem. Han efterlämnade en förmögenhet som värderades till närmare 60 000 riksdaler. Sitt nya boställe, Mårdnäs, kunde han inte ta i bruk men det plågade honom inte. Han uppgjorde sitt testamente och gav anvisningar för begravningen. Ibland tyckte Döbeln att Leon Victor kallade på honom och tolkade det som att han inte hade lång tid kvar att leva. Han tog emot en präst och samtalade med honom innan han fick nattvarden, som han på senare tid mottagit en gång om året.

Den 16 februari 1820 på förmiddagen avled Georg Carl von Döbeln stilla, 61 år gammal. Dödsorsaken sades vare "stenplågor". I sina anvisningar hade Döbeln sagt att han tillät obduktion utan betalning. Döbeln begravdes på Sankt Johannes kyrkogård i Stockholm. Karl XIV Johan ville hedra Döbeln med en hedersam likfärd som han skulle bekosta. Det erbjudandet tillbakavisades dock, då Döbeln i sina anvisningar önskat slippa begravningsfölje på sin sista färd. Sonen Napoleon, som senare blev kapten i armén, dog ogift den 14 oktober 1847 och med honom utgick den friherrliga ätten von Döbeln nr 335.

Georg Carl von Döbeln

Georg Carl von Döbeln var en polariserande general under sin samtid. Han har jämförts med författaren August Strindberg i "överkänslighet och hysterisk hänsynslöshet" och bedömare har sett tragiska drag av "något ofullbordat" över hans liv. Hans vän Fabian Wrede gjorde själv en sammanfattning av Döbelns karaktär: "Vad det är skada på von Döbeln! Kors, vad han kunde ha varit för sig själv och fäderneslandet, med sin förmåga, sin energi och sin lycka, hade han blott en liten smula förmått att tygla sin häftiga tunga!"[192] Christina Ullström beskrev sin "make" som "en galanter karl i allo, men förskräckligt äregirig.

Georg Carl von Döbelns gravvård på Sankt Johannes kyrkogård på Norrmalm i Stockholm.

Georg Carl von Döbeln

Handling

Det är i början av 1800-talet. Den folkkäre generalen von Döbeln arresteras efter att ha negligerat kronprinsens, den franske marskalken Bernadotte, order under krig. Vid en krigsrättegång döms han till fästning. Kronprinsen har motståndare som vill störta honom och som vill befria von Döbeln och låta honom leda ett uppror.

Filmen premiärvisades den 26 oktober 1942. Filmen spelades in vid Sandrew-Ateljéerna i Stockholm med exteriörer från Stockholms slott, Cirkus i Stockholm och Älgö i Nacka av Hilding Bladh.

Skådespelaren Edvin Adolphson i titelrollen som von Döbeln i Olof Molanders historiska dramafilm General von Döbeln (1942).